

IZTUETA GOGORATUZ

Margolaria: Hombrados Oñativia

Juan Inazio Iztuetaren heriotzaren 150 urte

**kutxa fundazioa
fundación kutxa**

- gipuzkoas donostia kutxaren
- gizarre-akintza
- obra social
- de la caja gipuzkoas san sebastián

Sarrera

.....

Aurtengo abuztuaren 18an, Juan Ignacio Iztueta hil zela 150 urte burutuko dira eta ez genuke egun hau nola edo hala pasatzerik nahi. Izan ere mendea bukatzea dagoen une honetan gure iraganean murgiltzea eta haintzat hartzea beharrezko iruditzen zaigu. Euskal kulturaren historia ez baita atzokoa eta bere garapena pertsona askoren lanari esker da, Iztueta-ren kasuan gertatzen den bezela.

Aukera honetaz baliatunik, orain dela 200 urte Zaldibia nolakoa zen pentsa araziko digu, bidebatez gaur egungo gazte eta haurrei erreferentzi historikoak emanez.

Makina bat dantza, metrika eta obar hor diraute euskal folklorean orain dela 200 urtez geroztik, gure herritar honek hainbat herritan zehar jasotzuelako eta beste zenbaiten laguntzarekin gure eskuetara iristeko bideak ezarri zituelako.

Iztueta-ren omenaldia antolatzeari ekin genionean konturatu ginen ez zirela berak landu zituen alderdi guztiak hain ondo ezagutzen eta horregatik egun bakarreko omenaldia egitea baino, egokiagotzat jo genuen urtean zehar egin ahal izateko ekintza batzu antolatzeke lantaldea biltzea, Iztueta-ren berri txoko guztietara zabal zedin.

Zertarako Omenaldi hau?

.....

- ▶ Iztueta ezagutarazteko eta aldiberean pertsonaia zaldibitar bezela erreibindikatzeko.
- ▶ Dantza munduarekin lotura duen pertsona bezela ezagutzen bada ere, beste arlo gehiago ere landu zituelako eta horren berri emateko.
- ▶ Euskal kultura eta folklorean egin zuen lanarengatik eskerrak emateko.

Iztuetaren bizitzaren hainbat datu

- 1767ko azaroaren 29an jaio zen.
- 1801 urtera arte herrian bizi izan zen.
- Garai haietan Zaldibiko herri barruan, 18 etxe zeuden eta 96 famili. Gehienek artzantzan eta nekazaritzan egiten zuten lan.
- 1801ko abenduaren 6an, Gaintzako eskribauaren etxean lapurreta egiteagatik detenitu zuten Ordizian. 1805 urtea bitarte Tolosa eta Azpeitiko kartzeletan egon zen. Ondoren, bere zigorra arintzea lortu zuen eta bere kuñatuaren etxera joan zen bizitzera, baina epaiaren menpe. Logroñoko kartzelan ere pasa zuen bolar bat eta bertan Kontxeseri eskeiniko bertsoak idatzi zituen. M.ª Concepción de Bengoetxea "Kontxesi" bi urte lehenago Azpeitiko kartzelan ezagutu zuen.
- 1815ean Kontxesi hil zen eta ondorengo 5 urteetako Iztuetaren berri gutxi dugu. Frantsesen inbasio garai honetan Iztueta Donibane Lohitzunen eta Donostian bizi izan zen eta nahiz eta bere liburutik frantsesen aurka hitzegi, itxuraz frantses joera haundiko gizona izan zen. "Afrancesatu" joera honengatik iskanbila ugari izan zituen. Iztuetak 1814-1815 urteetan, Tolosako kartzelan 8 hilabete pasa zituen eta beste hilabete bat epaiaren menpe Donostiako etxean.
- Karlisten gerratea bete betean zegoenean, 1837. urtean Iztueta Zaldibiako Azti-riagako etxean aurkitzen zen.
- 1824. urtean Ignacio Ramón Baroja argitaletxeak, Iztuetaren Dantzen Liburua kaleratu zuen. Hurrengo urtean Londresen liburuaren azalpena egin zuen eta kasu honetan Kontxesiri eginiko bertsoak azaldu ziren.
- Azkeneko urte hauetan Iztuetak asko idatzi zuen eta garai horretako diputatu eta agintariek in posta bidezko harreman haundia izan zuen.
- 1845eko abuztuaren 18an, 78 urte zituela Iztueta, Zaldibian, hil zen, izan zituen 11 seme-alabetatik hiru seme bizi zirela.

Introducción

.....

El 18 de agosto de este año se conmemoran los 150 años de la muerte del zaldibitarra Juan Ignacio Iztueta y no hemos querido que esta fecha pasara desapercibida ya que, a las puertas de un nuevo siglo, pensamos que es importante recordar e introducimos en ese pasado no tan lejano, para ser conscientes de que la historia de la cultura vasca no tiene sus raíces en el ayer y que si ha persistido hasta nuestros días ha sido gracias al trabajo de muchas personas, incluidas entre ellas el vecino de Zaldibia Juan Ignacio Iztueta.

También hemos querido, a través de este homenaje, intentar acercarnos a lo que fuera realidad hace 200 años en nuestro pueblo y reflexionar sobre los cambios originados en este tiempo, aportando referencias históricas a las/las jóvenes de ahora.

Hoy en día persisten muchas danzas, métricas, etc., gracias al trabajo realizado por Iztueta quien, con la ayuda de otras personas, nos ha dejado en herencia el trabajo de recopilación realizado a lo largo de muchos pueblos.

Al comenzar con la preparación del homenaje, éramos conscientes de que el conocimiento de Iztueta en su globalidad no era muy profundo y que quizás se conocían ciertos aspectos puntuales. Sabedores de este déficit pensamos que el homenaje no se podría centrar en un día sino que debía tener mayor repercusión a lo largo del año, organizando distintas actividades y que, para ello, era necesario crear una comisión compuesta con todas las personas que estuvieran animadas a participar y de ese modo hacer posible que la vida y promemorias de Iztueta se extendan por todos los rincones de nuestro pueblo y geografía del territorio.

¿Para qué este homenaje?

.....

- ▶ A través de este homenaje queremos dar a conocer la vida de Iztueta y reivindicar su figura.
- ▶ Dar a conocer sus muchas facetas.
- ▶ Mostrar nuestro agradecimiento por el trabajo realizado en el desarrollo de la Cultura Vasca y su folklore.

Cronología resumida de la vida de Iztueta

- Nació en Zaldibia el día 29 de noviembre de 1767.
- Hasta 1801 vivió en Zaldibia.
- En aquellos años en el casco de Zaldibia existían 18 casas y la población estaba compuesta por 96 familias. La población vivía del pastoreo y la agricultura.
- El 6 de diciembre de 1801 fue detenido en Ordizia bajo la acusación de haber cometido un robo en la casa del escribano de Gaintza. Hasta 1805 permaneció en las cárceles de Tolosa y Azpeitia, hasta que logró fuera atenuada su pena, pudiendo permanecer bajo vigilancia del juez en casa de su cuñado. También estuvo en la cárcel de Logroño donde compuso la poesía a "Kontxesi" —M.ª Concepción Bengoetxea— con quien había establecido relaciones en la cárcel de Azpeitia casi dos años antes y donde se encontraba Kontxesi encarcelada bajo la acusación de un infanticidio.
- En 1815 murió Kontxesi, no existiendo muchos datos de la vida de Iztueta en los próximos cinco años. Al parecer, en los años de la invasión francesa, Iztueta estuvo viviendo en San Juan de Luz y Donostia. A pesar del rechazo que manifestó en sus escritos contra los franceses, no debía regirse su vida por esos parámetros ya que en esa época su vida transcurría bajo costumbres e ideales franceses a los que ayudó en ocasiones. Este "afrancesamiento" le trajo consecuencias en numerosos pleitos y problemas. Iztueta pasó 8 años de cárcel en Tolosa entre los años 1814-1815 y un mes de vigilancia en su casa de San Sebastián.
- En plena guerra carlista, en 1837, Iztueta ya se encontraba en Zaldibia, en la casa Aztiriaga.
- En 1824 la editorial de Ignacio Ramón Baroja publica el libro de las danzas. Un año más tarde, a través de un amigo exiliado, hace una presentación-resumen del libro en Londres, estando para esta ocasión los bertsos escritos a "Kontxesi".
- En estos últimos años Iztueta escribió mucho y se carteo mucho con distintas personalidades y autoridades del momento.
- El 18 de agosto de 1845, a los 78 años, murió en Zaldibia, en su casa natal, cuando vivían sólo tres hijos de los once que tuvo.

Egitaraua

.....

APIRILAREN 23AN: DANTZARI TXIKI EGUNA

Egun honetan parte hartuko duten dantza taldeak hauek dira: Ereintza (Errenteria), Aurtzaka (Beasain), Jakintza (Ordizia), Lurra (Urretxu), Gazte Alaiak (Mallabia), Aintzindariak (Altsasu) eta Iztueta Dantza Taldea (Zaldibia).

MAIATZAREN 11N: MAHAINGURUA

Gaia: **Iztueta dantzari, bertsolari, idazle...**

- Angel Murua. Dantzarien Biltzarrekoa.
- Iñaxio Mujika. Idazle Elkarteko kidea.
- Peio Esnal. Bertsolari Elkarteko kidea.
- Angel Goikoetxea. Medikua. "Gipuzkoako Kondaira" liburuan azaltzen den botanika eta garai horretako medikuntzari buruzko azterketa egin duena.

Moderatzailea: Ramón Sánchez. Goizaldiko dantzaria.

MAIATZAREN 12AN: FOLK JAIALDIA, BERTSOLARIEKIN

Gaueko 10,30etan, zine berrian:

- Izugarri Folk Taldea.
- Bertsolariak: **Gorrotxategi eta Agirre.**

MAIATZAREN 13AN: GIPUZKOAR AURREKU TXAPELKETA

Arratsaldeko 5,30etan, Zaldibiko plazan.

MAIATZAREN 19AN: HERRITARREN MUSIKA SAIOA

Gaueko 10,30etan, Zine berrian.

MAIATZAREN 20AN: ESKOLARTEKO DANTZA TXAPELKETAKO FINALERDIA

MAIATZAREN 21EAN: OMENALDI EGUNA

Goizean:

- Iturengo Ttuntturoak.

Gaizeko 9,30etan:

- Txalapartariak Zaldibiko bi puntetan, Miranda eta Ibargurenen.

9,40etatik 10,30etara:

- Kaleko bi puntetatik abiatutik, herriko trikitilarien saioa. Trikitilariekin batera Goierriko bertsolariek kalean zehar koplak kantatuko dituzte.

10,30etan: Txalaparta saioa.

10,45etan: Komitibaren irteera Iztuetaren etxetik "Alkate soinuaz".

11etan: Meza Nagusi.

Ondoren:

- Iztuetaren omenez, Ugartek eginiko eskulturaren azalpena.
- Bruno Imaz zenaren "Zaldibia Maitea" zortzikoa, Herriko koruak kantatua, herriko soinu-joleekin eta dantzari baten aurrezkuaz.
- Goizaldi Dantza Taldearen "Sokadantza".
- Bukaeran, herriko koruak Iztuetaren "Kontxesi" kantatuko du.

Arratsaldean:

5,30etan: Trikitixaren kalejira.

6etan:

- Herriko dantzarien saioa. Saio honetan hiru generazioetako dantzariak parte hartuko dute.
- Ondoren, Zapotxin taldearekin erromeria.

Erakusketa

.....

Kultur Etxean, maiatzaren 11tik 14ra eta 18tik 21era:

- Iztuetaren liburuak eta berari buruz idatzi diren liburuak.
- Herriko dantzari zaharren argazkiak, izenak...
- Iztuetari egin zaizkion omenaldien bilduma.
- Iztuetaren liburuan azaltzen diren Zaldibiko tokiak.
- Dantza arloko materiala.

Liburu Azoka

.....

Erakusketan, herriko idazleen liburuak salgai egongo dira.

Iztueta. Antzerki-Dantza Saioa

.....

Azaroaren 25ean, Iztuetaren bizitza —dantza, antzerki eta bertsoen bidez— azalduko dute herriko dantzariak, bertsolariek...

Argitarabeko bi liburuen publikazioa

.....

- J. I. IZTUETA Dantzarien maisu eta miszelanea.
- J. I. IZTUETAren hiztegia.

Programa

23 DE ABRIL: DANTZARI TXIKI EGUNA

Este día van a tomar parte los siguientes grupos de baile: Ereintza (Rentería), Aurtzaka (Beasain), Jakintza (Ordizia), Lurra (Urretxu), Gazte Alaiak (Mallabia), Aintzindariak (Altsasu) e Iztueta Dantza Taldea (Zaldibia).

11 DE MAYO: MESA REDONDA

Tema: **Iztueta dantzari, bertsolari, escritor...**

- Angel Murua. Miembro del Dantzarien Biltzarra.
- Iñaxio Mujika. Miembro de la Asociación de Escritores.
- Peio Esna. Miembro de la Asociación de Bertsolaris.
- Angel Goikoetxea. Médico. Ha realizado un estudio de la botánica que aparece en el libro "Historia de Gipuzkoa".

Moderador: Ramón Sánchez. Miembro del grupo de baile Goizaldi.

12 DE MAYO: FESTIVAL FOLK CON BERTSOLARIS

10,30 de la noche, en el Cine nuevo:

- El grupo folk de Iruinea Izugarri.
- Bertsolaris: **Gorrotxategi y Agirre.**

13 DE MAYO: CAMPEONATO DE AURREZKU GUIPUZCOANO

5,30 de la tarde, en la plaza de Zaldibia.

19 DE MAYO: FESTIVAL DE MUSICOS Y BERTSOLARIS DE ZALDIBIA

10,30 de la noche, en el Cine nuevo.

20 DE MAYO: SEMIFINALES DEL CAMPEONATO INTERESCOLAR DE BAILE

21 DE MAYO: DIA DEL HOMENAJE

Por la mañana:

- Txunturros de Ituren.

A las 9,30 h.:

- Desde Miranda e Ibaguren, dos grupos de txalapartaris.

De 9,40 a 10,30 h.:

- Dos grupos de trikitilaris de Zaldibia en compañía de bertsolaris de Goierri (que cantarán unas coplas) recorrerán las calles.

A las 10,30 h.: Txalaparta.

A las 10,45 h.: Salida de la comitiva desde la casa de Iztueta, acompañados con la música conocida como "Alkate soinua".

A las 11 h.: Misa Mayor.

Tras la Misa:

- Se descubrirá la escultura realizada por Ugarte en homenaje a Iztueta.
- Presentación del zortziko escrito por el ya fallecido zaldibitarra Bruno Imaz, "A mi querida Zaldibia", zortziko que será cantado por el coro de Zaldibia con el acompañamiento musical de acordeonistas de Zaldibia y siendo bailado por un dantzari.
- Actuación del grupo de baile Goizaldi con el baile denominado "Sokadantza".
- Para finalizar, el Coro de Zaldibia cantará las coplas de Iztueta "Kontxesi".

Por la tarde:

A las 5,30 h.: Kalejira con trikitilaris de Zaldibia.

A las 6 h.:

- Actuación de los dantzaris de Zaldibia. En este acto tomarán parte dantzaris de tres generaciones.
- A continuación, Romería con el grupo Zapotxin.

Exposición

En el mes de mayo, del 11 al 14 y del 18 al 21, estará abierta una exposición en la Casa de Cultura. En esta exposición se recogerá la siguiente documentación:

- Libros escritos por Iztueta y sobre Iztueta.
- Nombres y fotografías de los dantzaris de Zaldibia...
- Homenajes realizados a Iztueta.
- Lugares y nombres de Zaldibia que se recogen en el libro escrito por Iztueta.
- Material diverso del mundo de la Danza.

Feria del Libro

Durante la exposición se pondrán a la venta libros de escritores de Zaldibia.

Iztueta. Representación Teatro-Danza

El 25 de noviembre, un grupo de zaldibitarras llevará a cabo una representación de la vida de Iztueta mediante danzas, bertsos, escenas teatrales...

Publicación de dos libros inéditos

- J. I. IZTUETA maestro de danzaris y miscelánea.
- Diccionario de J. I. IZTUETA.

Iztuetaren ondorengoak

Gurasoak:

Joseph de Iztueta
(Lazkao)

M.ª Ignacia Etxeberria
(Zaldibia)

Iztuetaren zapatok
(Maria Elena de Anzuresi "Vascos y Trujes" esk jasoa.)

Juan Ignacio de Iztueta
"Txuri"
(1767an Zaldibian jaioa)

Emazteak:

M.ª Joaquina de Lizuain
(Urnieta)
1790-1-1 lan ezkonduak

M.ª Concepción Bengoetxea
(Donostia)
1808-2-9an ezkonduak

M.ª Ascensión de Urruzola
(Zizurkil)
1828-4-8an ezkonduak

Seme-alabak:

– Jose Ignacio
– Ana Maria
– M.ª Antonia
– Josefa Francisca
– Jose Manuel

– M.ª Ignacia
– Valentin Eusebio
– Jose Francisco

– Martina Antonia
– Pedro Ignacio

Oharra: Iztuetak guztira 11 seme-alaba izan zituen.
Hemen azaltzen direnei abandonatua izan zen beste bat gehiago gehitu behar da.

Berri emaila: Jose Garmendia Arruebarrena

Contzeciri

.....

Maitebat maitatzen det maitagarria
 Begui ederra du ta guztiz arguia;
 Dautat uruti,
 Bañan ezin quendu det buruti
 Aren ichura;
 Saldu albaliteque pisura,
 Urrearen truke
 Norc erosi faltaco ez luque.
 Norc erosi, etc.

Ogueita lau leguaz nago aparte,
 Bitartean ba dauzcat milloi bat ate,
 Guztiaç ichiric;
 Nai arren ezin egon ixillic;
 Beti negarrez,
 Nere maite maitearen galdez:
 Otedan bici,
 Biotz-biotz nereco Contzesi,
 Biotz-biotz nereco, etc.

Egunac argui guchi, gauean ilun,
 Consueloric ez da neretzat ifiun
 Maitea gabe;
 Eguin otenadiñ aren jabe
 Oroitutzean,
 Cembait pena nere biotzean
 Ditut igaro;
 Maite det eta ez da milagro,
 Maite det eta, etc.

¡Ay au bacardadea eta tristura!
 Nere biotz gaxoa ecin piztu da,
 ain dago illa;
 Beti dabil consuelo billa;
 Bere artean,
 Banengo maitearen aldean,
 Orducho bico,
 Pena guztiaz liraque ilco.
 Pena guztiaç, etc.

Nere maitea zuzaz ni oroitzen naiz
 Egunak ere baita gauean chit maiz,
 Lotan ere bay;
 Zu icusitzera nic joan nai;
 Libre banengo
 Or nintzaque egun bigarrenge,
 Naiz orduan ill,
 Ez nuque izango batere miñ.
 Ez nuque, etc.

Leneco gau batean eguin det amets,
 Bañan pentsamentuac beti al reves
 Irteten dira;
 Ustez nengoen zuri beguira,
 Maite polita,
 Cofrearen gañean jarrita,
 Contu contari,
 Nai nuen bañan ez nintzan ari.
 Nai nuen bañan, etc.

Maite nerea daucat beti gogoan;
 ¡Ay orain banengo ni aren alboan
 ifioz bezala!
 jaunac amets au cumpli dezala,
 Balitz conbeni,
 Consueloz ilco nintzaque ni
 Nere ustean,
 Maitechoren biotza icustean.
 Maitechoen biotza, etc.

Nere maite polita ez da zer etsi,
 Bigar ez pada ere or nazu etzi
 Lengo lecuac,
 Allegatutzen naizan orduan,
 ¡Ay ura poza,
 Nere maite maitecho biotza!
 Zuri beguira,
 Pena guztiaç aztuco dira,
 Pena guztiaç, etc.

Zure gauza polit bat oi det nerequin,
 Izquidaturic dago letra birequin;
 C ta B dira,
 Ascotan nego oei beguira;
 ¡Ain dira piñac!
 Maitecho polita, zuc eguiñac
 Sedaz ederqui;
 Colcoan gorderic dauzcat beti.
 Colcoan gorderic, etc.

Esperantzetan bici, maite gozoa,
 Noizbait cumplituco da gure plazoa;
 Eta orduan,
 Gauza charric ez artu buruan;
 Lengoai utzi,
 Ez degu pasatzen pena guchi;
 Preso sei urtez
 Onduco gaitutze nere ustez.
 Onduco gaitutze, etc.

Danzante de Zaldibia. S. XVIII.
(Moria Elena de Arizmendi: "Vascos y Trajes"etik jasoa.)

Antolatzailea:

ZALDIBIKO UDALA

Laguntzaileak:

IZTUETA DANTZA TALDEA
IZTUETA FUNDAZIOA
ZALDIBIKO HERRIA
GIPUZKOA DONOSTIA KUTXA
GIPUZKOAKO FORU ALDUNDIA
EUSKO JAURLARITZA